

Hva trenger vi scenarier til og hvilke scenarier trenger vi?

Iver Johansen
Forsvarets forskningsinstitutt
9. mars 2022

Når vi nå står foran arbeidet med neste langtidsplan for Forsvaret har det vært nødvendig å bygge et nytt scenariogrunnlag som fanger opp bredden i de sikkerhetspolitiske utfordringene Norge står overfor.

Scenarier representerer referansepunkter i framtiden for valg vi må gjøre i dag. Forsvarets utvikling skjer over lange tidsspenn og under dyp usikkerhet. Denne artikkelen ser nærmere på hvordan Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) bygger opp en scenarioportefølje for analyser av Forsvarets framtidige struktur.

Virkelige hendelser

7. august 2008 innledet russiske styrker et omfattende militært angrep mot Georgia. Operasjonene var i den første fasen konsentrert rundt hovedstaden i utbrytterrepublikken Sør-Ossetia – Tskhinvali, men ble etter noen dager trappet opp med russiske landsettinger på kysten, grensetrefninger ved den andre utbrytterrepublikken – Abkhasia, og et større framstøt mot Georgias hovedstad Tbilisi. Fem dager etter at kampene startet ble det inngått våpenhvile etter internasjonal meglings.

Om lag ett år før hendelsene i Georgia hadde FFI lagt fram et scenariogrunnlag for Forsvarssjefens Forsvarsstudie 2007.¹ Et av de viktigste funnene fra dette arbeidet var å plassere Russland som en *mulig* militær trusselaktør mot Norge, og som den *eneste* relevante aktør for den militært sett mest omfattende scenarioklassen – Strategisk overfall.

Denne konklusjonen var i hovedsak basert på en analysemodell hvor vi vurderte alternative *aktørtyper*, mulige *målsettinger* samt relevante *metoder* og *virkemidler*. Strategisk overfall bygde på forutsetningen om at en stat gjennom omfattende maktbruk kunne sikre seg militær kontroll over deler av norsk territorium, og så bruke denne kontrollen til å oppnå bestemte strategiske eller politiske målsettinger.

Strategisk overfall var slik sett hypotese, noe vi kunne anta var et mulig handlingsalternativ i framtiden, og som derfor burde vektlegges i utviklingen av Forsvaret.

Det var derfor med en viss interesse at vi bare kort tid etter at analysen var framlagt, kunne bevitne et strategisk overfall utspille seg så å si i «real time» mot en annen av Russlands nabostater.

Nå er det ikke noe vesentlig poeng at et scenario nødvendigvis skal ligge så nær virkelige hendelser som mulig, eller at det skal forutsi framtidig utvikling. Dette er noe vi uansett ikke kan; til det er den virkeligheten vi søker å modellere alt for kompleks. Tvert om – hensikten med scenarier er å beskrive et utfallsrom, og så i neste runde analysere hvordan ulike handlingsvalg påvirker evnen til å håndtere utfordringer innenfor dette utfallsrommet. Ved å styrke evnen til å håndtere ulike utfordringer kan vi så i neste runde svekke sannsynligheten for at de faktisk oppstår.

22. juli 2011

Selv om scenarioer ikke brukes til å forutsi faktisk utvikling, kan verdien av et scenario til en viss grad måles mot i hvilken grad det avspeiler faktiske hendelser og utviklingstrekk. Slik sett ble verdien av FFIs scenariosett ytterligere styrket da vi tre år senere kunne gjenfinne terrorangrepet 22. juli 2011 i vår analysemodell. En av løsningene som utgjorde scenarioklassen Terrorangrep, var nemlig knyttet til muligheten for at et enkeltindivid kunne søke å oppnå en endring i politikk gjennom angrep mot norsk infrastruktur og tilfeldige sivile ved bruk av virkemidler som i sin helhet lå utenfor det militære virkemiddelsettet.

Ukraina

Hvis vi spoler ytterligere noen år fram, til mars 2014, viste det seg derimot langt vanskeligere å definere Russlands innmarsj på og senere anneksjon av Krim-halvøya innenfor rammene av analysemodellen. For det første var det innledningsvis uklart hva som i det hele tatt foregikk, hva slags aktør som stod bak og hva målsettingene var. Det ble også skapt tvil om det dreide seg om et militært angrep – åpne kamphandlinger fant ikke sted – eller om styrkene var regulære militære eller bare tilfeldig uniformerte sivile eller soldater «på ferie».

Bildet ble ikke klarere med oppstarten av et væpnet opprør i Donbas senere samme år. Var dette innledningen til et strategisk overfall på Ukraina, bare interne opprørsgrupper, eller operasjoner satt i gang av agenter under russisk militær kommando? Hendelsene ga støtet til en omfattende debatt om bruken av hybride virkemidler i krig. Senere demonstrerte blant annet Brexit-avstemningen og det amerikanske presidentvalget i 2016 betydningen av digitale media for å påvirke den interne politiske situasjonen i et land.

Åtte år senere har situasjonen i Ukraina gått fra en lav-intensiv krig med «hybride» virkemidler til en fullskala invasjon. Når vi nå står foran arbeidet med neste langtidsplan for Forsvaret har det derfor vært nødvendig å bygge et nytt scenariogrunnlag som bedre fanger opp bredden i de sikkerhetspolitiske utfordringene Norge står overfor.

Nytt scenariogrunnlag

Hva vi oppfatter som sikkerhetspolitiske utfordringer, har utviklet seg betydelig siden 2007. Det første er at forholdet mellom i Russland og det vestlige sikkerhetsfellesskapet i økende grad defineres i militære termer. Ut over dette er det særlig tre endringer som vil få betydning for Forsvaret. For det første, en økende sammensmelting av militære og ikke-militære virkemidler; for det andre, en tendens til at internasjonale konflikter spiller seg ut i gråsonen mellom krig og fred, og for det tredje, et svakere skille mellom ytre og indre sikkerhet.

Til sammen fører disse endringene til at Forsvaret i større grad må forholde seg til utfordringer hvor hensikten er å gjøre det vanskelig å utforme effektive mottiltak, hvor det blir mulig å føre «krig» uten åpne kamphandlinger og med metoder og virkemidler som ikke uten videre legitimerer tradisjonelle militære motmidler. Ulike aktører, også stater, utnytter dessuten interne konfliktlinjer, eller skaper slike aktivt, for å påvirke og svekke andre stater. Problemet er størst i mer fragmenterte stater med et fra før høyt konfliktnivå, men Covid 19-pandemien har vist at det finnes et betydelig internt konflikt- og voldspotensial også i mer integrerte og stabile samfunn.

Krigen i Ukraina påvirker nå på kort sikt mange av de andre forutsetningene vi har lagt til grunn for våre analyser. En slik forutsetning har vært at den atlantiske forsvarsalliansen er splittet mellom de

landene som primært ser på Russland som en trussel, og de landene – spesielt i Sør-Europa – som ser utfordringene i Middelhavsregionen og Nord-Afrika som de viktigste truslene. En annen at USA i økende grad tvinges til å prioritere sine interesser i Asia og Stillehavsregionen.

På det første punktet ser vi allerede at den russiske krigføringen bidrar til å tømre alliansen sammen. På det andre punktet er konklusjonene mer uklare, men hendelsene så langt tyder på at Europa og Nato fortsatt tillegges avgjørende vekt i de amerikanske sikkerhetspolitiske kalkylene.

En ny analysemodell

For å kunne beskrive et relevant scenariosett har det derfor vært nødvendig å bygge en analysemodell som produserer konsistente løsninger for dagens og framtidens utfordringer.ⁱⁱ I arbeidet med modellen har vi benyttet morfologisk metode. Morfologisk metode er en strukturert, ikke-kvantitativ tilnærming til analyse av komplekse problemer.

Å beskrive et utfallsrom for framtidige sikkerhetspolitiske utfordringer for Norge er et slikt komplekst problem. Problemet har i utgangspunktet ingen klar avgrensning eller definisjon, og det er ikke gitt hvilke parametere som best er egnet til å beskrive det. Vår analysemodell består av fire parametere: (i) aktørtype, (ii) målsettinger som kan ha konsekvenser for norsk sikkerhet, (iii) metoder og handlemåter som kan anvendes for å oppnå en målsetting og (iv) virkemidler eller innsatsfaktorer som kan anvendes for å realisere en metode. Vi har gitt parameterne betegnelsene *aktør, mål metode, middel*.

For hver parameter bestemmes det et antall *verdier*, eller tilstander parameteren kan innta. For aktørparameteren er det bare to – *stat* og *ikke-statlig aktør*. Målparameteren er gitt tre verdier. Den første og mest omfattende er *regimeendring*, som er definert som en påtvunget fundamental endring i styresett. Et steg ned på listen er *endring i politikk*. Dette er politiske innrømmelser som innebærer større eller mindre inngrep i norsk politisk autonomi, men ingen fullstendig avvikling av denne. Til sist, *oppnå annen gevinst*, som i og for seg kan være hva som helst en fremmed aktør kan finne gunstig, eksempelvis forbedre utgangsbetingelsene for senere bruk av militære styrker, svekke motparten økonomisk, militært eller diplomatisk, styrke militær avskrekking etc.

For metodeparameteren skiller vi mellom ni verdier. Her har hensikten vært å fange inn et bredest mulig repertoar av metoder med sikkerhetspolitisk relevans både innenfor det militære domene og utenfor. Vi definerer således både mer tradisjonelle militære handlemåter som etablering av militær *kontroll, nektelse og styrkedemonstrasjon*, og mer ukonvensjonelle metoder som *diplomati, økonomisk virksomhet, cyberoperasjoner og kognitiv påvirkning* (for en fullstendig liste, se tabellen nedenfor).

Middelparameteren er likeledes utformet med henblikk på å fange inn ulike virkemidler, fra rent militære til slike som tradisjonelt tilhører den sivile sfære. Vi begynner med å skille mellom *omfattende* og *begrenset* militær innsats. Her betegner «omfattende» bruk av regulære militære styrker innen alle militære domener (land, luft, sjø, rom og cyber), mens «begrenset» betegner operasjoner i mindre skala eller at innsatsen er asymmetrisk vektet mot ett eller et mindre antall domener. Eksempler på det siste kan være missilangrep eller cyberangrep. *Irregulære styrker* er styrker som ikke er organisert i regulære forband. Her snakker vi om stedfortredere, gerilja eller fordekte militære styrker som opererer uten en åpent kjent tilknytning til en stat. En *organisert sivil styrke* kan være en terrorgruppe eller et privat-militært selskap som for eksempel den russiske Wagner-gruppen. *Sanksjoner* kan være både formelle og uformelle mens *økonomiske ressurser* er definert som enhver vare eller tjeneste som kan omsettes i et marked.

Modellen med alle parametere og parameterverdier er fremstilt i matrisen nedenfor.

AKTØR	MÅL	METODE	MIDDEL
Stat	Regimeendring	Militær kontroll over hele Norges territorium	Omfattende militær innsats
Ikke-stat	Endring av politikk	Militær kontroll over del av Norges territorium	Begrenset militær innsats
	Oppnå annen gevinst	Nektelse av norske og allierte militære operasjoner	Irregulære styrker
		Angrep mot sivile mål	Organisert sivil styrke
		Styrkedemonstrasjon	Sanksjoner
		Diplomati	Økonomiske ressurser
		Økonomisk virksomhet	
		Offensive cyberoperasjoner	
		Kognitiv påvirkning	

Tabell 1 Morfologisk matrise for sikkerhetspolitiske utfordringer mot Norge.

Hovedformålet med morfologisk modellering er å redusere kompleksitet og muliggjøre dannelse av meningsfulle begreper og kategorier. Vi står her overfor et firedimensjonalt problem med 324 ($2*3*9*6=324$) mulige løsninger, og vi ønsker å gjøre dette mindre og mer håndterbart. Dette kan vi oppnå ved å gå systematisk gjennom matrisen for å identifisere og utelukke alle løsninger som inneholder konstellasjoner av parameterverdier som vi enten vurderer som logisk umulige eller som empirisk lite rimelige. Denne konsistensanalysen gjøres ved parvis sammenligning hvor vi krysser ut alle inkonsistente verdipar. Eksempelvis anser vi at regimeendring ikke vil være en mulig målsetting for en (rasjonell) ikke-statlig aktør. Dette innebærer at alle løsninger som inneholder verdiparet *regimeendring – ikke-stat* kan regnes som inkonsistente og ekskluderes fra videre analyse.

Fordelen med denne tilnærmingen er at alle slike ekskluderinger er eksplisitte og etterprøvbare. Dersom en slik forutsetning senere må endres, blir det også synlig hva som må legges til i scenarioporteføljen.

Utfallet av analysen er gjengitt i konsistensmatrisen nedenfor.

	Stat	Ikke-stat	Regimeendring	Endring av politikk	Oppnå annen gevinst	Mil kontroll hele NO	Mil kontroll del av NO	Nektelse av NO/allierte ops.	Angrep mot sivile mål	Styrkedemonstrasjon	Diplomati	Økonomisk virksomhet	Offensive cyberops.	Kognitiv påvirkning
Regimeendring		X												
Endring av politikk		X												
Oppnå annen gevinst														
Mil kontroll hele NO	X	X		X	X									
Mil kontroll del av NO		X	X											
Nektelse av NO/allierte ops.		X	X											
Angrep mot sivile mål			X											
Styrkedemonstrasjon		X	X											
Diplomati		X	X											
Økonomisk virksomhet			X											
Offensive cyberops.			X											
Kognitiv påvirkning			X	X										
Omfattende mil. innsats		X						X	X		X	X	X	X
Begrenset mil. innsats		X	X			X					X	X		
Irregulære styrker		X	X	X		X	X			X	X	X		
Organisert sivil styrke			X	X		X	X				X	X		
Sanksjoner			X			X	X	X	X	X		X	X	X
Økonomiske ressurser			X			X	X	X	X	X	X		X	X

Tabell 2 Konsistensmatrise (kryss indikerer inkonsistente verdipar).

Analysen produserer til sammen 32 løsninger. Dette er en reduksjon på om lag 90 prosent, men vi må komprimere resultatet ytterligere dersom hensikten er å danne klare og praktiske anvendbare begreper for analysen av sikkerhetsutfordringer for Norge.

Scenarioklasser

Det vi er på jakt etter er generiske begreper som beskriver ulike sikkerhetsutfordringer. Vi kaller dette *scenarioklasser*. En scenarioklasse er en gruppering av konsistente kombinasjoner fra den morfologiske matrisen som deler visse fellestrekk.

Til sammen utgjør scenarioklassene en både uttømmende og ikke-overlappende typologisk inndeling av hele det sikkerhetspolitiske utfallsrommet – de mulige kombinasjonene i konsistensmatrisen. Det er altså et mål at scenarioklassene til sammen dekker alle mulige sikkerhetsutfordringer som kan oppstå. Med utgangspunkt i scenarioklassene kan det i neste runde utarbeides konkrete enkeltscenarier som går inn i den videre analysen av strukturkrav. Vi har altså en to-nivåmodell med generiske scenarioklasser som det grunnleggende nivået, og – som et nivå over dette – analyse-scenarier som konkrete manifestasjoner av de enkelte scenarioklassene.

Det følger av tilnærmingen at det ikke kan beskrives konsistente og relevante scenarier som faller utenfor settet av scenarioklasser. Det følger også av tilnærmingen at det ikke kan beskrives scenarier som tilhører mer enn én scenarioklasse.

Det er identifisert til sammen ni scenarioklasser.

Strategisk overfall

Strategisk overfall framkommer som et produkt av verdiene *stat – endring av politikk/oppnå annen gevinst – militær kontroll over del av Norge – omfattende militær innsats*. Strategisk overfall hviler på forutsetningen om en fortsatt russisk militær trussel mot Norge. Det er ingen andre stater som vil kunne utgjøre en slik trussel. Scenarioklassen er modellert som et overraskende angrep med i hovedsak regionale eller hurtig mobiliserbare styrker hvor Russland unngår å møte større Nato-styrker i den innledende fasen. Strategisk overfall stiller to svært ulike krav til Forsvarets struktur, dels reaksjonsevne for å håndtere det innledende angrepet, og dels utholdenhet for å muliggjøre alliert støtte.

Strategisk overfall skiller seg fra Russlands angrep på Ukraina på ett vesentlig punkt: Det uttalte målet for angrepet mot Ukraina er *regimeendring*, og Russland vil framtvinge dette gjennom å sikre seg nødvendig militær kontroll over hovedstaden og – hvis nødvendig – resten av landet. Det er også bygget opp styrker på en synlig måte over lengre tid. Et tilsvarende angrep på Norge ville lignet mer på den kalde krigens invasjonsscenario. Dette ville vært et NATO-scenario også i oppbyggingsfasen. Vårt middel til å avverge et slikt scenario er norsk NATO-medlemskap, og i mindre grad den konkrete norske styrkestrukturen. Slike scenarioer vil derfor ha en større rolle i NATOs strukturplanlegging enn i norsk nasjonal strukturplanlegging.

Begrenset angrep

Begrenset angrep er dannet på basis av de samme parameterverdiene som Strategisk overfall, med unntak for middelparameteren hvor forutsetningen er at den militære innsatsen holdes på et begrenset nivå. I tillegg opptrer flere verdier på metodeparameteren – *angrep mot sivile mål, nektelse av norske og allierte operasjoner og offensive cyberoperasjoner*. Begrenset angrep skiller seg fra Strategisk overfall primært kvantitativt gjennom begrensninger i styrkebruk. Det er derfor ingen forutsetning eller krav om alliert innsats for å kunne håndtere scenarioet.

Ukonvensjonell krigføring

Ukonvensjonell krigføring er en type maktbruk hvor en stat benytter irregulære styrker, stedfortredere, spesialstyrker eller organiserte sivile (f.eks. privat-militære selskaper) på en fordekt eller ikke-attribuerbar måte. Ukonvensjonell krigføring skiller seg følgelig fra Strategisk overfall og Begrenset angrep først og fremst på middelparameteren hvor forutsetningene er knyttet til bruk av *irregulære styrker og organiserte sivile*.

Fordekt styrkebruk er et kjennetegn ved hybride operasjoner og operasjoner i gråsonen mellom krig og fred. Denne typen operasjoner er egnet til å skape forvirring og usikkerhet, men er mindre egnet til å framtvinge endringer i politikk eller etablere kontroll over territorium. Derimot kan mindre angrep mot fysiske objekter eller infrastruktur, eller mot andre sivile eller militære mål, være del av en konsistent løsning.

Tvangsdiplomati

En stat trenger ikke å bruke militære midler direkte, men kan forsøke å presse fram bestemte utfall i en konkret sak gjennom å demonstrere evne (og vilje) til å skade norske interesser. Kombinasjoner med verdiene *endring av politikk* på målparameteren og *styrkedemonstrasjon* eller *diplomati* på metodeparameteren, representerer det vi her vil kalle Tvangsdiplomati. Eksempler på Tvangsdiplomati kan være beredskapsøkninger, igangsetting av (særlig ikke-varslede) øvelser eller – som den russiske oppbyggingen rundt Ukraina – stortilt mobilisering og sammentrekning av angrepsstyrker i samspill med vidtrekkende politiske krav.

Militær posisjonering

Stater gjennomfører kontinuerlig militære operasjoner i internasjonalt farvann og luftrom, eller i det elektromagnetiske rom. Virkemiddelbruken spenner fra omfattende militære fellesoperasjoner til svært avgrensede operasjoner som bare involverer et fåtall individer med relevant utrustning. Hvor og

hvordan en stat opererer sine militære styrker er en god indikasjon på en stats status i det internasjonale systemet. Denne typen virksomhet er derfor i stor grad motivert ut fra hensynet til å forsvare en etablert status og handlefrihet. I noen tilfeller benyttes militære operasjoner til å endre etablerte normer og til å etablere en ny status. Dette skjer ikke gjennom eksplisitte trusler og tvang (jf. Tvangsdiplomati), men for å oppnå andre gevinster, eksempelvis å etablere en ny politisk eller militær «normaltilstand».

Terrorangrep

Terrorisme utgjør en bestemt type taktikk for voldsanvendelse med politiske formål. Den er karakterisert ved en tilsiktet innretning mot ikke-stridende – altså sivile eller militære utenfor stridssoner – og oftest tilfeldige ofre. Vi flytter her forutsetningen på aktørparameteren til *ikke-statlig aktør*. I konsistensmatrisen er det én konstellasjon som inneholder denne verdien sammen med *angrep mot sivile mål* (og *cyberangrep*) på metodeparameteren og *organisert sivil styrke* på middelparameteren. Disse konstellasjonen utgjør dermed scenarioklassen Terrorangrep.

Påvirkningsoperasjoner

Det er flere konstellasjoner i matrisen som inneholder verdien *kognitiv påvirkning* på metodeparameteren. Påvirkningsoperasjoner er operasjoner med sikte på å ramme en annen stat gjennom tiltak for å påvirke og forme persepsjoner, den offentlige diskurs, holdninger i befolkningen og – i siste instans – adferd. Hensikten kan være å undergrave myndigheter, sosiale bånd og generell tillit i samfunnet, og med det endre maktforhold og oppnå en strategisk gevinst.

Påvirkningsoperasjoner i form av desinformasjon, propaganda, bruk av falske eller lekkede dokumenter etc., er velkjent fra historien. Utviklingen innen informasjons- og kommunikasjonsteknologi skaper imidlertid stadig nye muligheter for å utnytte denne typen tiltak for politiske formål.

Økonomisk maktbruk

Kombinasjonen av *økonomisk virksomhet* på metodeparameteren og *økonomiske ressurser* på middelparameteren, opptrer i én løsning i konsistensmatrisen. Denne kombinasjonen faller sammen med verdien *stat* på aktørparameteren og *endring av politikk* på målparameteren. Løsningen peker mot mulige situasjoner hvor en fremmed stat søker å presse fram konkrete politiske konsepsjoner gjennom bruk av økonomiske virkemidler rettet mot en annen stat. Vi kaller denne scenarioklassen Økonomisk maktbruk.

Økonomisk posisjonering

Normal handel med varer og finansielle tjenester mellom stater har allmenn nytteverdi, men fører også til gjensidig avhengighet. Dette vil normalt ikke være negativt, men det kan samtidig bli en utfordring, spesielt dersom maktforholdet i utgangspunktet er ubalansert. Verdiene *økonomisk virksomhet* (metode) og *økonomiske ressurser* (middel) opptrer i to konstellasjoner med verdiene *oppnå annen gevinst* (mål) og henholdsvis *stat* og *ikke-stat* på aktørparameteren. Økonomisk posisjonering betegner en bevisst strategi for å etablere avhengighetsforhold med sikte på å utnytte avhengighetene i en framtidig konkurranse- og/eller konfliktsituasjon.

Et utvidet konfliktspektrum

Som nevnt innledningsvis har FFI siden 2007 basert analyser av Forsvarets framtidige struktur på en klassifisering av det sikkerhetspolitiske utfordringsspekteret i form av et sett scenarioklasser. For at denne tilnærmingen fortsatt skal være nyttig, må imidlertid scenariogrunnlaget løpende vurderes og revideres i takt med endringene i Norges sikkerhetspolitiske omgivelser.

De endringer vi i dag ser, og som nå bygges inn i scenariogrunnlaget, går i hovedsak i to retninger.

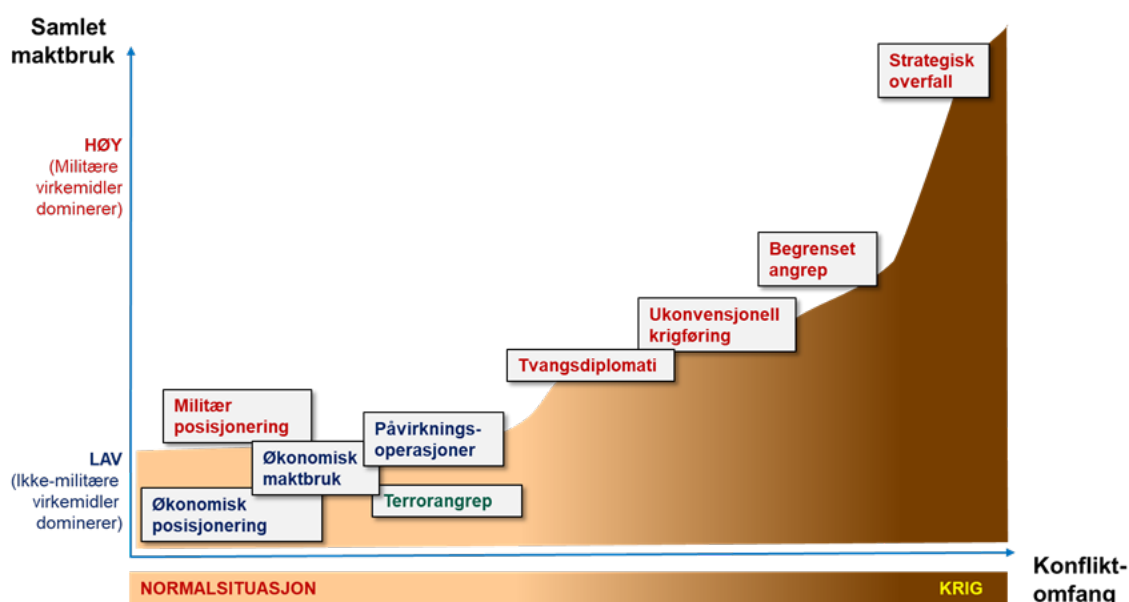
For det første representerer de nye scenarioklassene en større differensiering av det militære utfordringsbildet. Utviklingen i dette bildet er i stor grad en funksjon av Russlands ambisjoner om å

oppnå politisk og militær dominans utenfor landets grenser. Opptrappingen av krigen i Ukraina demonstrerer dette på en dramatisk måte, men åpner samtidig et enormt utfallsrom det vil ta tid å se konturene av og trekke de scenariomessige konsekvensene fra.

Kina vil på sin side neppe noen gang kunne bli en konvensjonell militær trussel mot Norge på samme måte som Russland. Men landets utilslørte bruk av cyberdomenet for så vel påvirknings- som etterretningsformål vil komme til å utgjøre en stigende trussel i årene framover.

For det andre representerer analysen en utvidelse av grunnlaget for scenarioklassene til saksområder som ikke er militære per se, men hvor ressurser som i utgangspunktet ikke er militære, utnyttes for sikkerhetspolitiske formål. Her er det særlig utfordringer innenfor det kognitive domenet (Påvirkningsoperasjoner) og innenfor det økonomiske domenet (Økonomisk maktbruk og Økonomisk posisjonering) som er sentrale.

Scenarioklassene framstår som abstrakte situasjonsbilder uten hverken forhistorie eller utvikling over tid. Eller sagt på en annen måte: de er statiske punkter i et parametrisk definert løsningsrom. Samtidig utgjør de ikke-overlappende kategorier langs et kontinuum. I figuren nedenfor er scenarioklassene plassert inn i et aksediagram hvor aksene betegner konfliktens karakter (samlet maktbruk) og konfliktens omfang.

Figur 1 Scenarioklassene i forhold til dimensjonene samlet maktbruk og konfliktomfang.

Figuren illustrerer hvordan maktbruken endrer karakter etter hvert som konflikter blir mer omfattende. I den nedre delen av konfliktspekteret – det vi her omtaler som normalsituasjon – vil typisk ikke-militære virkemidler dominere, eventuelt at militære midler brukes på mindre provoserende måter (jf. Militær posisjonering). De to dimensjonene påvirker imidlertid hverandre gjensidig. Med økende omfang av konflikt vil de militære virkemidlenes andel av den samlede maktbruken øke. I den øvre delen av konfliktspekteret (Begrenset angrep og Strategisk overfall) vil militære virkemidler stå for den alt overveiende del av maktbruken.

Figuren illustrerer også at forholdet mellom utfordringer i den nedre og den øvre delen av konfliktspekteret ikke er lineært, men snarere preget av diskontinuerlige sprang fra ett nivå til et annet. Eksakt hvilke nivåer som er relevante, og hvor store tersklene mellom nivåene er, er umulig å fastslå. Figuren antyder to slike sprang; det første når en konflikt beveger seg fra hovedsakelig ikke-militære metoder og virkemidler til åpen bruk av militære virkemidler på truende måter eller til

direkte angrep. Det andre når konflikten antar karakter av regulær krig med omfattende angrepsoperasjoner med regulære militære styrker i alle domener. I dette tilfellet snakker vi om et strategisk overfall.

Samtidig er dette en abstraksjon. I den virkelige verden er konflikter dynamiske og utvikler seg over tid gjennom serier av tiltak og mottiltak. Nettopp derfor vil et reelt forløp av en konflikt kunne omfatte elementer fra flere scenarioklasser, eventuelt at noe som begynner som én type utfordring over tid kan utvikle seg til noe helt annet. Praktisk krise- eller konflikthåndtering må derfor ta hensyn til en lang rekke faktorer som påvirker eskalering eller de-eskalering av konflikten – faktorer som stort sett ikke er en del av denne analysen.

ⁱ Johansen I. (2006), *Scenarioklasser i Forsvarsstudie 2007: En morfologisk analyse av sikkerhetspolitiske utfordringer mot Norge*, FFI-rapport 2006/02664.

ⁱⁱ Johansen I. (2021), *Scenarioklasser for forsvarsplanlegging – revisjon av FFIs scenariogrunnlag*, FFI-rapport 21/01788.